

good person, benefiting himself and others. The characteristic of the wise is a person who thinks about good things, speaks of good things and does good actions. His goal of life is to gain the benefit of happiness in the present and future life. In Buddhism, there are four kinds of advantages in making friend with the wise: he can bring a blissful life, live happily with the wise, live without any harm. One can meet a prosperous life by the help of the wise, therefore, the association with the wise in daily life should be carefully considered. Then the way in making friend with people and its solution in society should be guided by Yonisomanasikāra, this means that one should think about it carefully as it really is. Suffice it to say that the most advantage in associating with the wise is to get oneself morally trained to be the wise because such a person always wishes to meet with the same kind of person, not with the fool. Therefore, the association with the wise can be called the most auspicious blessing in life, to wit, the second blessing just only refers to the association with the wise out of ๓๘ highest blessings.

Keywords: the association, the wise in Buddhism

บทนำ

การเสวนาเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างบุคคล รวมถึงกลุ่มหรือคณะบุคคล ซึ่งผลของการเสวนาอาจเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายก็ได้ สุดแล้วแต่ระดับปัญญาของผู้ฟัง การเสวนาที่มีคุณค่าสามารถสร้างบัณฑิตให้เกิดขึ้นในสังคม ในทางตรงข้ามก็อาจสร้างพาลให้เกิดขึ้นได้เช่นกัน ความเจริญหรือความเสื่อมทั้งในด้านวัตถุและจิตใจจึงขึ้นอยู่กับว่าได้เสวนากับบัณฑิตหรือเสวนากับคนพาล ในทางพระพุทธศาสนามีคำสอนให้ฉลาดเลือกคบหามิตรหรือเพื่อน เพราะคนใกล้ชิดเรานอกจากคนในครอบครัวแล้ว บางคนอาจให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่า ซึ่งมิตรหรือเพื่อนมี 2 ประเภทคือ มิตรแท้กับมิตรเทียม ดังมีปรากฏในสังคัลลสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/242-265/199-212) มิตรแท้ คือ มิตรดี ที่จะคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมให้เพื่อนนั้นมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองยิ่งๆ ขึ้นไป ส่วนมิตรเทียมคือ ผู้นำภัยมาสู่ผู้คบหาเป็นมิตร เพราะนำความเดือดร้อนหรือความทุกข์กาย ทุกข์ใจมาสู่ตนและครอบครัว ตลอดจนจนถึงความพินาศในสังคม ในทางพระพุทธศาสนาเรียกมิตรแท้ว่าเป็นกัลยาณมิตร ส่วนมิตรเทียมนั้น พระพุทธเจ้าทรงชี้แนะให้หลีกเลี่ยงหรือไม่คบหาเสวนาด้วยเลย ดังเรื่องสัทธิวาริทธิของพระมหากัสสปเถระ ความ

44 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561)

ตอนหนึ่งว่า “หากบุคคลเที่ยวหาคนดีกว่าตน หรือเสมอกับตนไม่ได้ ก็ควรถือการเที่ยวไปคนเดียวให้มั่นคง เพราะจะหาความเป็นเพื่อนในคนพาลไม่ได้เลย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/61/46)

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การคบแต่บัณฑิต...นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/262/562) การเสวนาหรือคบหาแต่บัณฑิตจึงชื่อว่าเป็นมงคลของชีวิตและเป็นมงคลอันสูงสุด ซึ่งเป็นมงคลที่ 2 ในมงคล 38 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/262-272/562-563) บัณฑิตจึงควรคบหาแต่บัณฑิตเป็นมิตร ที่มีลักษณะของความเป็นมิตรแท้ 4 ประการ คือ 1) มีอุปการะ 2) ร่วมสุขร่วมทุกข์ 3) แนะนำประโยชน์ 4) มีความรักใคร่ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/260/209) การคบบัณฑิตเป็นมิตรจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินชีวิต แต่ในยุควัตถุนิยมเช่นปัจจุบัน การจะเข้าไปเสวนาหรือคบบัณฑิตดูจะเป็นสิ่งที่สังเกตได้ยากว่า “ใครเป็นบัณฑิต?” ยิ่งเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้นเท่าใด มนุษย์ส่วนใหญ่ก็จะให้ความสำคัญด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ชีวิตเหมือนการเล่นเกมส์ มุ่งแข่งขัน เอาชนะ เบียดเบียนกัน แม้มิตรสหายที่คบหากันมานาน หากต้องขัดกันด้วยผลประโยชน์ ก็อาจทำร้ายกันให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ มิตรแท้ในยุคปัจจุบันจึงหาได้ยาก ดังนั้น บทความนี้จึงให้ความสำคัญกับการเสวนากับบัณฑิต เมื่อบัณฑิตคบบัณฑิตก็จะทำหน้าที่ของการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันในสังคม เพื่อร่วมสร้างความสงบสุขอย่างยั่งยืน การรู้เท่าทันและสามารถแยกแยะได้ว่าใครคือ บัณฑิต ใครคือพาลนั้น จะมีแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

นิยามและความหมาย

การเสวนา เป็นคำกริยา หมายถึง คบ เช่น การเสวนากับบัณฑิต ไม่ควรเสวนากับคนพาล พุดจากัน เช่น หมู่นี้พวกเราไม่ค่อยได้พบปะเสวนากันเลย เป็นคำนาม การสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เช่น กลุ่มวรรณกรรมจัดเสวนาเรื่องสุนทรภู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

คำว่า “บัณฑิต” มีปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายแห่งที่ให้ความหมายของบัณฑิต ดังเช่น ในทิสกมิกาทิวัฏฏ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/163/244) บัณฑิต หมายถึง ผู้เป็นพหูสูตร ศึกษาเล่าเรียนทั้งพุทธพจน์และศิลปะภายนอก มีความฉลาด มีประสบการณ์มาก มีปัญญา มีความละเอียด ไม่ประมาท พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ในปาราชิกาธิอาปัตติ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 8/339/517) บัณฑิต หมายถึง ผู้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองด้วยความกล้าหาญอย่างเปิดเผย แม้ในมหาปริณิพพานสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 10/207/155) บัณฑิต หมายถึง ผู้มีปัญญาหลักแหลม เป็นผู้รู้จักกาล รู้จักบุคคลควรแก่กาลอันเหมาะสม นอกจากนี้ ในอัจฉยสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/4/143) บัณฑิต หมายถึง ผู้เห็นความผิดคือความผิด และหาทางแก้ไขปัญหตามสมควรแก่ความผิด

ในอรรถกถา ว่าด้วยชื่อว่า เป็นบัณฑิตและเป็นเถระ มิใช่เพราะเป็นคนแก่ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 33/390-391) บัณฑิต หมายถึง ผู้ไม่แสวงหากาม คือ ความอยากได้ ความใคร่ ความปรารถนาทั้งในด้านวัตถุและอารมณ์ทางใจ อันเป็นกิเลส โดยไม่นำอายุหรือเพศมาเป็นตัวชี้วัดความเป็นบัณฑิต จะตัดสินกันที่ เป็นผู้ละกาม ไม่บริโภคมกาม เพราะกามเป็นเหตุให้จิตไม่บริสุทธิ์ นำมาซึ่งทุกข์ และในคัมภีร์มัจฉลัตถทีปนี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) ได้ให้ความหมายของบัณฑิต หมายถึง บุคคลผู้ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ 10 ประการ เป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา อันยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันชาติและประโยชน์ในชาติหน้า

นอกจากนี้ บัณฑิตยังหมายถึง “คนที่มีปัญญา รู้จักใช้ปัญญาในการประกอบกิจ ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นทั่วไป” (สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี), 2534) หรืออีกความหมายว่า “บัณฑิต หรือ สัตบุรุษ หมายถึง ผู้มีปัญญา นักปราชญ์หรือผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา คนสงบ คนดี คนมีศีลธรรม คนที่ประกอบด้วยสัปปริสธรรม” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

ดังนั้น ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า “บัณฑิต” หมายถึง ผู้มีความฉลาด มีสติในการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นคนดี มีศีลธรรม เป็นผู้รอบรู้ในเหตุผล ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นตามควรอย่างเหมาะสม

ลักษณะของบัณฑิต

การจะคบบัณฑิตเป็นมิตรได้นั้น สิ่งสำคัญคือต้องมีความรู้ถึงลักษณะของบัณฑิต ดังในจินตีสสูตร ว่าด้วยความคิดระหว่างคนพาลกับบัณฑิต (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/3/141-142) ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะแห่งบัณฑิต เครื่องหมายแห่งบัณฑิต ความประพฤติไม่ขาดสายแห่งบัณฑิต 3 ประการ คือ 1) ชอบคิดแต่เรื่องดี 2) ชอบพูดแต่เรื่องดี 3) ชอบทำแต่กรรมดี ถ้าบัณฑิตไม่ชอบคิดเรื่องดี ไม่ชอบพูดเรื่องดี และไม่ชอบทำกรรมดีเช่นนั้น บัณฑิตทั้งหลายจะพึงรู้จักเขาด้วยเหตุไรว่า “ผู้นี้เป็นบัณฑิต เป็นคนดี” แต่เพราะบัณฑิตชอบคิดแต่เรื่องดี ชอบพูดแต่เรื่องดี และชอบทำแต่กรรมดี ฉะนั้นบัณฑิตทั้งหลายจึงรู้จักเขาว่า “ผู้นี้เป็นบัณฑิต เป็นคนดี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/3/142)

ในพาลบัณฑิตสูตร พระพุทธเจ้ากล่าวถึงบัณฑิตนั้น บางชาติที่เกิดเป็นมนุษย์ ก็เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีโภคทรัพย์มาก และบัณฑิตนั้นเป็นผู้มีรูปร่าง น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องมาก มีปกติได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เขา

46 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561)

จึงประพุดติกายสุจริต วจิสฺสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้ว จึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 14/260/308)

บัณฑิต จึงมีลักษณะที่สามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นปกติไปในสุจริต 3 คือ ทางใจที่คิดแต่เรื่องดี จะส่งผลให้มีวาจาที่สุภาพ อ่อนโยน และมีการกระทำทางกายที่สุจริต ไม่ผิดศีลธรรม เป็นพื้นฐานของคนดีที่ประพุดติอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 (ทางทำความดี) คือ กายกรรม 3 ได้แก่ เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์, เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์, เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพุดติผิดในกาม วจกรรม 4 ได้แก่ เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพุดเท็จ, เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพุดส่อเสียด, เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพุดคำหยาบ, เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพุดเพื่อเจ้อ และมโนกรรม 3 ได้แก่ เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา, เป็นผู้ไม่มีจิตไม่พยาบาท, เป็นสัมมาทิฐิ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) เป็นเหตุให้ได้เกิดเป็นมนุษย์ ได้รับประโยชน์สุขจากการมีโรคทรัพย์อันสมบูรณ์ หลังจากตายแล้วย่อมได้รับประโยชน์ในภพหน้า คือ ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

ดังนั้น ลักษณะของบัณฑิต คือ คนดี ที่มีปกติคิดแต่เรื่องดี พุดแต่เรื่องดี และทำแต่กรรมดี หรือที่เรียกว่า สุจริต 3 เป็นพื้นฐานของคนดีที่ประพุดติอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 เป็นผู้ไม่ประมาท มีปัญญารู้เท่าทันในการคิด การพุด และการกระทำ ที่จะไม่สร้างความเดือดร้อนในภายหลัง ดังในจุฬารุโรวาสสูตร พระพุทเจ้าทรงสอนพระราหุลว่า “...บุคคลควรพิจารณาให้ดี แล้วจึงทำการทางกาย พิจารณาให้ดีแล้วจึงทำการทางวาจา พิจารณาให้ดีแล้วจึงทำการทางใจ...” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 13/109/119) คำสอนดังกล่าวมุ่งเน้นให้พิจารณาในเรื่องที่จะทำ คำที่จะพุด และให้คิดดีก่อนแล้วจึงทำ และพุด หากสิ่งที่จะทำนั้นเป็นประโยชน์ก็จงทำ และพุด ถ้าเป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่นก็จงหยุดทำและหยุดพุดในสิ่งนั้นๆ พึงสอนใจตนเองอยู่เรื่อยๆ ที่จะต้องระมัดระวังไม่ทำ ไม่พุด และไม่คิดในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คำสอนดังกล่าวจึงเป็นเครื่องวัดความเป็นบัณฑิตที่พิจารณาได้จากการกระทำและคำที่พุดไปในทางกุศล โดยมีใจที่คิดนึกแต่สิ่งที่ดีด้วยความไม่โลภ ไม่โกรธ และไม่หลงส่งผ่านออกมาเป็นพฤติกรรมในทางกุศล ความเป็นบัณฑิตจึงวัดกันที่ คุณความดี ไม่ได้วัดกันที่ระดับการศึกษาหรือการมีฐานะทางการเงินดี

เป้าหมายของบัณฑิต

ทุกชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมต้องมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ซึ่งบัณฑิต คือ ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีสติ เข้าใจในเหตุและผลตามความเป็นจริง ตั้งมั่นประพุดติปฏิบัติอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 มีปกติคิดดี พุดดี และทำดี เพื่อเป็นทางให้เข้าถึงประโยชน์สุข 2 ประการ คือ

ประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฐธัมมิกัตถะ) และประโยชน์สุขในภายหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธีรชนท่านเรียกว่า บัณฑิต เพราะบรรลุประโยชน์ทั้งสอง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ในภายหน้า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 15/129/155) การดำเนินชีวิตของบัณฑิต มีแนวทางปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์สุขในปัจจุบัน (ทิฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์สุขในปัจจุบันคือ ชาตินี้ เป็นประโยชน์สุขขั้นต้นในระดับโลกียะ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้มีหลักคำสอนให้ไว้เป็นแนวทางในการสร้างฐานะให้สำเร็จในปัจจุบัน มี 4 ประการ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/54/340) ได้แก่

- 1) อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)
- 2) อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)
- 3) กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)
- 4) สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)

บัณฑิตย่อมฉลาดในการแสวงหาด้วยความขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจศึกษาหาความรู้หาเลี้ยงชีพโดยสุจริต รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย ฉลาดคบคนดีเป็นมิตร (สำคัญที่สุด) และฉลาดใช้ในการเลี้ยงชีพตามควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขใดๆ เพื่อสร้างฐานะให้มั่นคง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นขั้นตอนพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของทุกชีวิตที่เกิดมาแล้ว ต้องหาทรัพย์เพื่อเลี้ยงชีวิต ให้ได้รับความสุขในชาตินี้ และอาศัยทรัพย์ที่หาได้ด้วยความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ใช้สอยให้เกิดประโยชน์สุขอย่างอิสระโดยชอบธรรม ไม่ให้เกิดโทษในภายหลัง ไม่ว่าผู้นั้นจะอยู่ในฐานะใด มีอาชีพอย่างไร เช่น เป็นชาวนา เป็นพ่อค้า หรือเป็นข้าราชการ เป็นต้นก็ตาม ย่อมประสบผลสำเร็จในการสร้างฐานะในปัจจุบัน สามารถใช้สอยทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่นให้ได้รับความสุข การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของตนให้มั่นคงก่อน จึงเป็นเป้าหมายแรกที่บัณฑิตต้องทำให้สำเร็จในชาติที่ได้เกิดเป็นมนุษย์

2. ประโยชน์สุขในภายหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ประโยชน์ในภายหน้า หรือภพหน้า เป็นประโยชน์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ เพราะเป็นนามธรรม เป็นคุณค่าด้านจิตใจ ทำให้เกิดความสุขทางใจ ซึ่งประโยชน์ในภพหน้าสำเร็จได้ต้องอาศัยบุญคือ ความดีที่ต้องสะสมไว้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พยัคฆบิณฑกะว่า ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลให้ได้รับความสุขในภพหน้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/54/343-344) ดังนี้

1) ศรัทธา (สัทธาสัมปทา) คือ ต้องมีความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า เชื่อในการตรัสรู้ของพระองค์ มีความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

48 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561)

2) ศิล (ศีลสัมปทา) คือ รักษาศีล 5 ให้มั่นคง ด้วยการรักษากาย วาจาให้สงบเรียบร้อย เว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ...เว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

3) จาคะ (จาคสัมปทา) คือ มีการแบ่งปัน สละทรัพย์ และให้ทานด้วยความยินดี

4) ปัญญา (ปัญญาสัมปทา) คือ มีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณารู้เท่าทันความเป็นจริงของการเกิดและการดับของกิเลสจนสิ้นทุกข์

ผู้มีปัญญาย่อมเห็นความจริงของชีวิตว่า ความสุขในปัจจุบันหรือชาตินี้ อันเกิดจากการได้ครอบครองโภคทรัพย์นั้น ไม่สามารถให้ความสุขที่แท้จริงและตลอดไปได้ เพราะเมื่อตายไปทรัพย์สมบัติเหล่านั้น ไม่สามารถนำติดตัวไปได้ คงเหลือไว้ให้กับคนรุ่นหลังที่เกี่ยวข้องกันและมีชีวิตอยู่ แต่ความสุขในอนาคตหรือชาตินี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยบุญคือ ความดี ที่ต้องสร้างและสะสมไว้ด้วยการกระทำที่เป็นไปด้วยกุศลให้เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งก็ต้องอาศัยโภคทรัพย์ที่หามาได้สนับสนุนในการสร้างความคิด ตามหลักธรรมที่เรียกว่า โภคอาทियะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 22/41/64-66) และทศ 6 (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/266-274/212-218) คือ การใช้จ่ายอย่างเหมาะสม บำรุงตนเองและบุคคลในครอบครัวให้มีความสุข มีการแบ่งปัน เสียสละเพื่อประโยชน์สุขทางสังคม ละเว้นอบายมุข และปฏิบัติต่อคนรอบข้างที่เกี่ยวข้องด้วยความกตัญญู ได้แก่ มารดาบิดา ครูอาจารย์ บุตรและภรรยา มิตรสหาย ลูกน้องหรือคนรับใช้ และพระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ให้ได้รับประโยชน์และความสุข ซึ่งต้องอาศัยความจริงใจที่กระทำด้วยความตั้งใจ และถึงพร้อมด้วยปัจจัยในการเกื้อหนุนจึงจะบรรลุเป้าหมาย

ดังนั้น เป้าหมายของบัณฑิต คือ ประโยชน์สุข 2 ประการ คือ ประโยชน์สุขในชาตินี้และประโยชน์สุขในภพหน้า ต้องเริ่มต้นจากการสร้างฐานะให้มั่นคง มีความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลถึงพร้อมด้วยศีล ยินดีในการบริจาคทาน และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้ที่มีเหตุผล รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู บัณฑิตจึงเป็นผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีสติ ไม่ประมาท การเสวนาคบหาแต่บัณฑิตจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของผู้เสวนามาก เพราะบัณฑิตเป็นผู้มีประสบการณ์สามารถแนะนำแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของประโยชน์สุข 2 ประการดังกล่าวได้สำเร็จ

ประโยชน์ของการเสวนากับบัณฑิต

ด้วยลักษณะของบัณฑิต ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกว่าเป็นคนดี เป็นผู้นำมาแต่ประโยชน์แม้ประโยชน์ตนก็ได้รับและยังประโยชน์ต่อผู้คบหาให้ได้รับความสุข ความเจริญ ทั้งในชาตินี้และภพหน้า ด้วยประการต่างๆ ดังนี้

1. คบบัณฑิตยอมให้ถึงสุคติ พระพุทธเจ้าสอนให้คบหาแต่สัตบุรุษ เพราะสัตบุรุษยอมช่วยให้ถึงสุคติ ดังในสัตติคัมพชาดก (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/159-185/497-501) ได้กล่าวถึงนกแขกเต้า 2 ตัวพี่น้อง อาศัยในต้นไม้เดียวกันแต่พลัดตกไปอยู่ต่างเขตแดนกัน สัตติคัมพะ เต็บโตในหมู่โจร คือ เป็นอสัตบุรุษ ชอบพูดจาหยาบช่า ใส่ใจแต่การฆ่า การปล้นชิงทรัพย์ การหลอกลวง การข่มขู่ทำร้าย ส่วนปูผกะเต็บโตท่ามกลางฤๅษีที่เป็นสัตบุรุษ มีแต่ความจริงสุจริตธรรม ไม่เบียดเบียน ด้วยเหตุนี้นกแขกเต้าทั้ง 2 ตัว จึงต่างกันโดยธรรมชาติ เพราะอยู่ใกล้สัตบุรุษ ส่วนสัตติคัมพะเป็นนกไม่ดี เพราะอยู่ใกล้อสัตบุรุษ เมื่อเห็นพระราชานินปากก็คิดแต่จะฆ่าและชิงทรัพย์ พระราชานินจึงไปพบกับนกปูผกะ และได้ฟังธรรมที่นกปูผกะแสดงเกิดความเลื่อมใสในธรรมนั้น จึงได้พระราชทานอภัยแก่นกแขกเต้าทั้งหลายและโปรดให้คณะฤๅษีอยู่ในพระอุทยาน ทรงอุปฐากบำรุงตลอดพระชนมายุ แล้วเสด็จสู่สวรรคาลัย ในกาลต่อมาพระราชานินได้ไปเกิดเป็นพระอานนท์ นกสัตติคัมพะได้มาเป็นพระเทวทัต โจรทั้งหลายได้มาเป็นบริษัทบริวารของพระเทวทัต หมู่แห่งฤๅษีได้มาเป็นพุทธบริษัท ส่วนปูผกะได้มาเป็นพระพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 61/143) ผลของการคบสัตบุรุษหรือบัณฑิต จึงนำไปสู่สุคติ

2. การอยู่ร่วมกับบัณฑิตเป็นสุข พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เลือกคบหาแต่บัณฑิต ดังในลหิตทราคะชาดก (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/78-86/313-315) ดาบสสอนบุตรให้รู้ถึงลักษณะของบุคคลที่ควรคบหาและอยู่ร่วมด้วย เพราะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตให้มีสุขและมีความสุขเจริญก้าวหน้า เพราะบัณฑิตเป็นผู้มีปัญญา มีจิตใจมั่นคง เป็นคนดี แนะนำในสิ่งที่มีประโยชน์ บัณฑิตจึงเปรียบเหมือนญาติสนิท ต้องประพடுத்தินให้เปรียบดังเช่นลูกในไส้ เพราะมารดาบิดาย่อมเลี้ยงดูบุตรให้อยู่อย่างเป็นสุข ในทางตรงข้ามหากต้องอยู่ร่วมด้วยกับคนพาลก็เหมือนอยู่กับศัตรู ซึ่งจะนำมาแต่ความทุกข์อยู่เป็นนิตย์ จึงไม่ควรคบคนพาล แม้ในโลกนี้หาคนดีไม่ได้ ก็ไม่ต้องคบใครเลย (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/81-86/314-315) และในสัณณทวารวตถุ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “การพบพระอริยเจ้าทั้งหลาย เป็นความดี การอยู่ร่วมเป็นสุขทุกเมื่อ บุคคลพึงมีความสุขเป็นนิตย์ได้แท้จริง ก็เพราะไม่พบคนพาลทั้งหลาย” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) การได้อยู่ร่วมกับบัณฑิตจึงมีความสุขแท้

3. คบบัณฑิตไม่มีภัย ในถกด้วยเสพและไม่เสพพาลและบัณฑิต ได้กล่าวว่า พาลก่อภัย บัณฑิตกำจัดภัย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) ที่กล่าวเช่นนั้น เพราะได้เปรียบคนพาลเหมือนเรือนที่ถูกไฟไหม้ มีความทุกข์เป็นภัยที่เกิดจากการเชื้อเพลิงค่าของคนพาล ส่วนการคบบัณฑิตเปรียบเหมือนการได้ข้าวและน้ำเป็นต้น การคบบัณฑิตจึงสามารถป้องกันและกำจัดภัยจากความทุกข์ที่เกิดจากความหิว เป็นต้น และแม้คบบัณฑิตเพียงวาระเดียว ก็ย่อมเป็นการรักษาตนได้ ดังมหาสุตโสมชาดก ว่าด้วยพระเจ้ามหาสุตโสมทรงทราบโจโรปรีสารท (พระไตรปิฎกภาษาไทย 28/371-494/158-182) ได้กล่าวว่า “ท่านสุตโสม การสมาคมกับสัตบุรุษครั้งเดียวเท่านั้นก็

คุมครองผู้นั้นได้ การสมาคมกับอสังตบุรุษแม้บางครั้งก็คุมครองไม่ได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 28/411/166) เพราะบัณฑิตเป็นคนดี ย่อมไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใครๆ ต้องทุกข์กายและทุกข์ใจ แม้ได้คบหาเพียงครั้งเดียวก็ได้รับประโยชน์ เพราะบัณฑิตชอบคิดดี พูดดี และทำดี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ปลอดภัย จิตไม่ต้องมีความสะดุ้งกลัว ไม่กังวล ไม่ขัดข้องในอารมณ์ เพราะคนดีย่อมมีจิตที่สงบ ภัยใดๆ ย่อมไม่ทำให้จิตผู้เป็นบัณฑิตต้องหวั่นไหว คนดีย่อมได้รับสิ่งดีๆ ตอบแทนในชีวิต

4. บัณฑิตทำตนและทำตามให้เจริญ ดังคำกล่าวที่ว่า “คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” ในอภิตติชาดก พระพุทธเจ้าทรงประกาศว่า “นักปราชญ์ผู้มีปัญญาย่อมแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำ ไม่ชักชวนในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระ การแนะนำดีเป็นสิ่งประเสริฐของเขา เขาถูกกล่าวโดยชอบก็ไมโกรธ นักปราชญ์นั้นรู้นัย การสมาคมกับท่านเป็นการดี (พระไตรปิฎกภาษาไทย 27/96/412) ดังเช่น ครุสฺเสนตะ คือ พระพุทธเจ้า ซึ่งในอดีตกาลเป็นพระโพธิสัตว์ชื่อ สุเนตต์ ครั้นอบรมเมตตาจิตตลอด 7 ปีแล้ว ไม่มาสู่โลกนี้อีก ซึ่งในครั้งนั้น แม้มีปกติได้สมาบัติ 8 แล้ว ยังตรวจดูประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์และการบำเพ็ญบารมีของตนเอง ท่องเที่ยวไปมา ด้วยอำนาจเมตตาพรหมวิหาร เมื่อสาวกทั้งหลายได้ฟังเทศนาของพระโพธิสัตว์ ตั้งอยู่ในโอวาทของท่านได้เป็นผู้มีสุดดีเป็นเบื้องหน้า บางพวกได้เข้าถึงพรหมโลก บางพวกได้เข้าถึงฉกามาพจรสวรรค์ บางพวกได้เข้าถึงความเป็นขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล และคฤหบดีมหาศาล และมีบุรุษผู้นั่งอยู่ท่ามกลางพาลนิช 700 คน ขณะที่สำเภาได้อัปปางลงในท่ามกลางมหาสมุทร น้ำพุ่งขึ้นแต่ไม่กลัว นึกถึงท่านที่ตนถวายแก่ภิกษุสงฆ์กับสัณณะและศีลที่ตนรับในวันทีลงสู่สำเภา พวกพาลนิชเห็นพากันถามถึงเหตุที่ไม่กลัว พวกพาลนิชก็ขอให้บุรุษนั้นบอกวิธีรับศีลและกล่าวว่า “ที่พึงอย่างอื่นของพวกท่านไม่มี พวกท่านจงระลึกถึงศีลไว้อย่างเดียวเถิด” เมื่อตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ทั้งหมด เพราะอาศัยศีลที่รับในเวลาใกล้ตาย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540)

การได้อยู่ใกล้และได้ปฏิบัติตามคำชี้แนะจากผู้เป็นบัณฑิต จึงเป็นสิ่งประเสริฐสำหรับชีวิต ดังพระคาถาที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “บุคคลพึงนั่งร่วมกับอสังตบุรุษอย่างเดียว พึงทำความสนิทสนมกับอสังตบุรุษ เพราะรู้ทั่วถึงสัทธิธรรมของอสังตบุรุษทั้งหลาย บุคคลย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) ผู้มุ่งปฏิบัติตนเพื่อความสันทุกข์ มีศีล สมาธิ ปัญญา เจริญด้วยพรหมวิหาร มีปกติเป็นผู้มีเมตตา ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้เช่นกัน แม้ได้ฟังคำอบรมสั่งสอน ชี้นะในเวลาเดียวกันก็อาจได้ผลที่ต่างกัน เพราะสติปัญญาของแต่ละคนไม่เท่ากัน ภูมิจิตภูมิธรรมของผู้ปฏิบัติตามจึงมีผลอันนำไปสู่จุดหมายที่ประเสริฐต่างกัน อย่างน้อยยอนิสงค์ของการระลึกถึงศีล แม้ระลึกได้เมื่อใกล้ตาย ก็มีผลนำไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

การเสวนากับบัณฑิตในชีวิตประจำวัน

พื้นฐานของการดำเนินชีวิต คือ การอยู่ร่วมกัน ทุกชีวิตไม่สามารถอยู่โดยลำพัง ต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในชีวิตประจำวันจึงต้องเกี่ยวข้องกัน มีทั้งคนดีและไม่ดี ควรคบหรือไม่คบ เพื่อมาเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของเรา โดยเฉพาะในสังคมยุคบริโภคนิยมที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความสุขจากวัตถุมากกว่าความสุขทางใจ ชีวิตจึงวุ่นวายกับการหาเลี้ยงชีพด้วยวิธีการต่างๆ ดังนั้น ในชีวิตประจำวันซึ่งต้องมีการคบคนในสังคมที่มีความหลากหลาย จึงมีความจำเป็นต้องนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการเสวนากับบัณฑิตให้ได้รับประโยชน์สุขตามเป้าหมายของชีวิต ดังนี้

1. คัดเลือกบัณฑิต ในทางพระพุทธศาสนาได้มีคำสอนให้เลือกคบแต่บัณฑิต ดังคำสอนที่เป็นการเตือนสติจากรุ่นสู่รุ่นที่ว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” คำสอนนี้เป็นสัจธรรม สามารถใช้ได้ทุกยุคสมัย การมีพ่อแม่หรือครูอาจารย์ที่เป็นบัณฑิตยังไม่เพียงพอที่จะนำให้ชีวิตประสบผลสำเร็จได้ เพราะหากในชีวิตประจำวันต้องอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนที่เป็นพาลมากกว่า อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่ได้รับจากการเรียนรู้ และสร้างความเคยชินจนกลายเป็นนิสัยอย่างพาลโดยไม่รู้ตัว ดังนั้น บุคคลที่ควรคัดเลือกคบมาเป็นเพื่อนหรือกัลยาณมิตรควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

- 1) เป็นคนดี มีน้ำใจ มีปกติในการให้ทาน รักษาศีล และภาวนา
- 2) ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย กฎหมาย และจารีตประเพณีอันดีงาม
- 3) มีความน่ารัก น่าเคารพ มีปัญญา ฉลาดพูดให้เข้าใจ รู้จักให้อภัย ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ฉลาดแก้ปัญหา ทำเรื่องยากให้ง่าย และไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย
- 4) เป็นคนมีหลักการ มีเหตุและผล รู้จักตัวเอง มีความพอดี รู้เวลาอันควร ปรับตัวเองให้เข้ากับสถานที่และบุคคลได้ดี
- 5) มีหลักความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง คนรอบข้าง สังคมและเศรษฐกิจ มีความเสมอต้นเสมอปลาย
- 6) มีความเพียร ไม่เกียจคร้าน ไม่ทอดธุระในงานที่ได้รับมอบหมาย ละเว้นอบายมุขหมั่นฝึกฝนและพัฒนาตนอยู่เสมอ
- 7) มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีความกตัญญู ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

คุณสมบัติทั้ง 7 ประการดังกล่าว หากคนที่เริ่มคบหามีข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้ง ๗ ประการ ให้คัดเลือกคบหามาเป็นกัลยาณมิตร เพราะมีคุณธรรมของความเป็นบัณฑิต ซึ่งเป็นบัณฑิตในทางพระพุทธศาสนา ที่ไม่ชีวิตด้วยระดับการศึกษาชั้นปริญญา (บัณฑิตทางโลก) แต่สามารถดำเนินชีวิตด้วยความรู้ และคุณธรรมของความเป็นคนดี ที่จะไม่สร้างความเดือดร้อน

ให้แก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ในชีวิตประจำวันหากพบว่าคนที่คบนั้นมีคุณสมบัติตรงข้ามใน 7 ประการดังกล่าว พึงสันนิษฐานไว้ว่าอาจเป็นคนพาล ซึ่งจะชักนำให้ชีวิตต้องเดือดร้อนทุกข์ยาก ในภายหลัง

2. ลักษณะการคบบัณฑิต บัณฑิตคือ ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ได้รับการถ่ายทอดความประพฤติและนิสัยที่ดีจากบัณฑิต จึงควรเข้าไปคบหาด้วยลักษณะอาการ 7 ประการ (สมเด็จพระวชิรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร), 2539) ได้แก่

- 1) การไปมาหาสู่บัณฑิต
- 2) การเข้าดีสนิสนมและชอบพอกับบัณฑิต
- 3) มีความจงรักคือรักใคร่กันจริงต่อบัณฑิต
- 4) ความรักดีคือเลื่อมใสนับถือเชื่อตรงต่อบัณฑิต
- 5) เป็นเพื่อนร่วมคิดร่วมเห็นกับบัณฑิต
- 6) เป็นเพื่อนร่วมกินร่วมอยู่กับบัณฑิต
- 7) นำเอาการประพฤติปฏิบัติของบัณฑิตมาใช้

ลักษณะอาการทั้ง 7 ข้อดังกล่าว นับว่าเป็นการประเมินและสร้างความมั่นใจในบุคคลที่เลือกมาคบนั้น เป็นบัณฑิตแท้หรือไม่ หากเป็นบัณฑิตแท้ย่อมเป็นการสร้างเครือข่ายบัณฑิตในสังคม ซึ่งจะสามารถลดปัญหาตลอดจนถึงแก้ปัญหาความเดือดร้อน วุ่นวายในสังคมได้

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการคบคนในสังคม ปัญหาการคบคนในสังคม นับว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาวัยรุ่นกัน ปัญหาเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการคบคนพาล ซึ่งอาจมีที่มาของสาเหตุที่คบและแนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้

1) ค่านิยมคบคนที่ฐานะ ในยุคบริโภคนิยม สังคมส่วนใหญ่ยกย่องคนมีฐานะมากกว่าคนมีจิตใจดี คนจึงคบคนที่มีความร่ำรวยมากกว่า รวมไปถึงคนที่มีชื่อเสียงในสังคม จบการศึกษาระดับปริญญา เพราะมีความเชื่อว่าต้องเป็นคนเก่ง มีความสามารถ น่าจะมีประสบการณ์ดี หากได้รับคำชี้แนะก็จะทำให้ตนมีวิธีการสร้างฐานะได้ดีกว่าเดิม ซึ่งในความเป็นจริงคนมีฐานะดีในสังคมอาจมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ดังเช่น ในอดีตเคยมีนักการเมืองระดับชาติหลายต่อหลายคนพัวพันกับขบวนการค้ายาเสพติดต่างๆ ที่ตกเป็นข่าวอื้อฉาวหรือไม่เป็นที่เปิดเผยต่อสาธารณะ แต่อยู่ในบัญชีดำของหน่วยปราบปรามยาเสพติด (คอลัมน์การเมือง, 2559) กรณีการคบนี้ หากได้สร้างความคุ้นเคยกันนานๆ แล้ว อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการร่วมค้าโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ การคบคนที่มีความร่ำรวยกว่าก็เช่นกัน อาจทำให้มีพฤติกรรมเลียนแบบในการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย และพยายามยกระดับฐานะตนให้ทัดเทียม ทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยวิธีการต่างๆ ที่ไม่ถูกต้อง เช่น ลักขโมย ปล้นจี้ ฆ่า เป็นต้น ดังนั้น จึงควรมีสติและปัญญาในการ

เรียนรู้พฤติกรรมขณะที่คบหาไปด้วย พร้อมรับฟังคำเตือนของคนรอบข้างหรือชาวสังคมที่เกี่ยวข้องกับคนที่คบหาด้วย เปิดใจเป็นกลางและไม่ยึดมั่นกับความเชื่อโดยขาดเหตุผล ทำให้สามารถแยกแยะความควรหรือไม่ควรต่อไป

2) คบด้วยหวังผลประโยชน์ การคบคนในสังคม เพราะหวังผลประโยชน์นั้น เป็นพฤติกรรมของการคบที่แม้รู้ว่าคนที่คบนั้นเป็นคนไม่ดีหรือคนพาล แต่หวังเพียงเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการก็พอใจ และเป็นพฤติกรรมของการคบคนในสังคมซึ่งมีมาทุกยุคสมัย ดังเช่นในสมัยพุทธกาล กล่าวถึงบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก เป็นเหยื่อของนักเลงสุราหวังได้เสพสุราโดยอาศัยทรัพย์ของบุตรเศรษฐี ทุกวันจึงใช้ชีวิตด้วยการดื่มสุราและพินรา ขับร้องร่วมกัน เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ จนกลายเป็นกลุ่มใหญ่ สุดท้ายทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ก็หมดสิ้น ตนและภรรยาก็ต้องเป็นขอทาน (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 42/181-183) แม้ในยุคปัจจุบันการคบหาที่เรียกว่า เพื่อนกินนั้น ก็ยังมีให้เห็นปรากฏในชีวิตประจำวัน การคบคนในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่เห็นแก่ผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง เพราะผลประโยชน์คือ ผลตอบแทนที่ได้ ผลประโยชน์จึงเป็นไปได้อย่างดีและไม่ดี คนดีย่อมเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน แต่ในบางครั้งก็ต้องทำงานร่วมกับคนพาล ซึ่งส่วนใหญ่คนพาลมักเห็นแก่ได้มากกว่า โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ควรหรือไม่ควร ถูกหรือผิด ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาคบคนด้วยหวังผลประโยชน์ ซึ่งในบางครั้งต้องทำงานร่วมกับคนพาล จึงต้องอาศัยหลักโยนิโสมนสิการ (พิจารณาไตร่ตรองอย่างแยบคาย) เพื่อให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายในทางที่ดีร่วมกัน และหาโอกาสชี้แนะสร้างความเข้าใจในความพอดีของผลประโยชน์อันพึงได้รับโดยชอบธรรม ไม่ปล่อยให้ความโลภครอบงำจิตใจ ซึ่งอาจส่งผลเป็นการทุจริตในหน้าที่ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อชื่อเสียงและทรัพย์สิน ซึ่งบัณฑิตย่อมเป็นผู้ให้สติแก่ผู้ประมาท และฉลาดหาวิธีแก้ไข

3) คบคนผ่านสื่อออนไลน์ ด้วยสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง การคบคนในสังคมจึงนิยมผ่านสื่อออนไลน์กันอย่างกว้างขวาง คนบางคนอาจไม่เคยรู้จักตัวตนกันมาก่อน แต่ก็พูดคุยผ่านสื่อออนไลน์ด้วยรูปภาพ และข้อความ จริงบ้างเท็จบ้าง การคบคนผ่านสื่อออนไลน์จึงเป็นที่มาของปัญหาที่สามารถสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในชีวิตเราและขยายวงกว้างสู่สังคม ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้ามากเท่าใด การขยายวงกว้างของผู้สร้างสื่อไปในทางที่ไม่ดี ดังเช่นคลิปคุณครูที่แสดงอาการเกรี้ยวกราดขว้างโทรศัพท์มือถือของนักเรียนที่ใช้โทรศัพท์ขณะที่ครูกำลังสอน สุดท้ายกลายเป็นคลิปโฆษณาแฮมเบอร์เกอร์ยี่ห้อหนึ่ง เป็นต้น (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, 2556) สังคมขณะนั้นกล่าวโทษครูด้วยความเข้าใจผิด มีผู้รับและส่งต่อๆ ไม่รู้ข้อเท็จจริง กลายเป็นคนพาลโดยไม่รู้ตัว เพราะมีพฤติกรรมทางวาจาที่หยาบคาย แม้จะเป็นข้อความที่ส่งต่อกันมา จึงควรแก้ไขปัญหาด้วยการมีความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) ในแหล่งข้อมูลที่รับ ผู้เผยแพร่จึงต้องมีโยนิโสมนสิการ

54 วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561)

คือ การทำในใจโดยแยบคาย หรือ การใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด หรือคิดอย่างมีระเบียบ โดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหา อุปาทานของตน เข้าจับ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541) จึงจะทำให้ข้อความหรือรูปภาพนั้น ไม่ถูกเผยแพร่ ขยายเป็นวงกว้างต่อไป

ดังนั้น ในชีวิตประจำวันที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลในสังคม อันเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิต การเลือกคบบัณฑิตเป็นกัลยาณมิตรจึงมีความสำคัญ หากไม่มีก็ไม่ควรคบเลย เพราะคบคน เช่นไร ย่อมเป็นคนเช่นนั้น ในชีวิตประจำวันจึงควรทำบุญแล้วตั้งความปรารถนาว่า “ด้วยบุญนี้ ขอข้าพเจ้าพึงพบแต่บัณฑิตเท่านั้น ไม่พึงพบคนพาลเลย” (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540) บัณฑิต นั้น อาจเป็นใครก็ได้ในทิศทั้ง 6 เพราะบัณฑิตไม่ได้จำกัดด้วยชั้นของการศึกษา อายุ และอาชีพ ในการแก้ไขปัญหาคนในสังคมที่มาจากค่านิยมคนพื้นฐานดีกว่า คบด้วยหวังผลประโยชน์ และคบผ่านสื่อออนไลน์ บัณฑิตย่อมมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยสติและปัญญา ด้วยการพิจารณา แยกแยะสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นข้อความหรือรูปภาพใดๆ ให้ดีกว่า

บทสรุป

การเสวนากับบัณฑิตเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่ให้ความสำคัญกับการเลือกคบหาแต่คนดี และให้หลีกเลี่ยงจากคนไม่ดี ยิ่งในสังคมยุคบริโภคนิยมที่มีแต่การเอารัดเอาเปรียบ มุ่งแข่งขัน ขาดความจริงใจ เห็นประโยชน์ตนมากกว่าผู้อื่น สังคมจึงวุ่นวาย ขาดความสงบสุข ดังนั้น หากสังคมใดมีบัณฑิตอยู่ร่วมด้วย สังคมนั้นย่อมได้รับความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้า เพราะบัณฑิตเป็นผู้มีปัญญา มีความฉลาดในการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาคติ เป็นคนดี มีศีลธรรม เป็นผู้รอบรู้ในเหตุผล ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นทั่วไป จึงต้องรู้หลักในการพิจารณาลักษณะของบุคคลที่คบหาว่าเป็นบัณฑิตหรือไม่ คุณสมบัติในการเลือกคบ ลักษณะการคบ และแนวทางแก้ปัญหาคบคนในสังคม ซึ่งต้องมีโยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาไตร่ตรองอย่างแยบคายให้เห็นตามความเป็นจริง ในชีวิตประจำวันหากได้เสวนากับบัณฑิตและได้เรียนรู้ในข้อประพฤติปฏิบัติของบัณฑิต ฝึกฝนตนเองให้ถึงพร้อมตามลักษณะของบัณฑิตแล้ว นับว่าเป็นการสร้างเครือข่ายของความเป็นบัณฑิต และส่งผลให้เกิดประโยชน์ 4 ประการ คือ ถึงสุคติ มีความสุขเสมือนหนึ่งได้อยู่กับญาติสนิทของตนเอง ไม่มีภัย ทำตนและผู้ที่ทำตามให้เจริญ ดังนั้น ทุกชีวิตที่เกิดมาย่อมรักสุขเกลียดทุกข์ ความสุขจึงเป็นเป้าหมายของชีวิต แต่ปัญหาที่ต้องประสบทุกข์เพราะเสวนากับคนพาลหรือคบพาลเป็นมิตร การเสวนากับบัณฑิต จึงเป็นมงคลข้อที่ 2 คือ คบบัณฑิต ในมงคลชีวิต 38 ประการ

เอกสารอ้างอิง

- คอลัมน์การเมือง.(2559) “บัญชีดำล่างนักการเมืองค้ายานรก”, **แนวหน้า** [ออนไลน์],
แหล่งที่มา : <http://www.naewna.com/politic/columnis/>. [10 มีนาคม 2559].
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. (2556). “ชาวสื่อ-ชาวจริง? แยกแยะอย่างไรใน Social Media?”. **ไทยรัฐ** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.thairath.co.th/content/>. [10 ตุลาคม 2556].
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2541). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล. ชุด 91 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- _____. (2540). **มงคลัตถทีปนี แปล เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี). (2534). **มงคลในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- สมเด็จพระมหาธีรราช (พิมพ์ ธรรมธโร). (2539). **มงคลยอดชีวิต ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

